

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК

Олексій Онищенко, Віра Попроцька

Основні підсумки наукової діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (2001 р.)

За підсумками 2001 року висвітлюється наукова та науково-організаційна діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як багатопрофільного науково-дослідного центру, характеризується розвиток пріоритетних напрямів наукових досліджень та основні результати науково-дослідних робіт за проектами, що виконувалися Бібліотекою, науково-організаційні заходи, видавнича діяльність, наукове співробітництво, стан підготовки наукових кадрів тощо.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського вирішувала завдання комплексної розробки проблем бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, інформатики, національної бібліографії та біографістики, документознавства й архівознавства, наукового опису рукописів, збереження, реставрації та консервації документів, автоматизації бібліотечно-бібліографічних процесів, а також вивчення і впровадження сучасних технологій інформаційно-аналітичного забезпечення науки й управлінських структур.

Одним із основних напрямів наукової діяльності залишалася розробка і впровадження автоматизованих інформаційних технологій та мереж у бібліотеках України. Створений у НБУВ комп'ютерний бібліотечно-інформаційний центр інтегрує основні загальнодержавні документні ресурси, забезпечує входження їх у світовий інформаційний простір, сприяє освоєнню в онлайн-режимі найважливіших каналів зарубіжних інформаційних потоків. У технологічному режимі триває формування інформаційних ресурсів національної електронної бібліотеки.

Бібліотека (спільно з Інститутом проблем реєстрації інформації НАН України) забезпечила розробку та реалізувала проект становлення національної системи реферування української наукової літератури як інтеграційної основи інфосфери науки. У роботі системи задіяно понад 200 суб'єктів системи документальних

наукових комунікацій країни (бібліотек, інформаційних центрів, наукових установ, навчальних закладів). На основі загальнодержавної реферативної бази даних, представленої на Інтернет-вузлі Бібліотеки, формуються три галузеві серії Українського реферативного журналу «Джерело».

У справі реалізації проекту створення національної бібліографії України Бібліотекою послідовно здійснюється видання системи покажчиків Українського бібліографічного репертуару, створення рукописної, друкованої, електронної україніки, формування баз даних ретроспективної національної бібліографії.

За розробками теоретичних і науково-методичних проблем української біографістики, що здійснені НБУВ, розгорнуто роботи зі створення комп'ютерних баз даних біографічної та біобібліографічної інформації, з координації досліджень з української біографістики в загальнодержавному масштабі, зі збирання, наукового опрацювання, підготовки та видання матеріалів біографій діячів України, довідників, альманахів.

Істотні результати отримані Бібліотекою з розробки теоретичних підвалин джерелознавчих досліджень, методик археографічного опису, у вивченні писемної та книжкової спадщини України в цілому та рукописної спадщини діячів науки і культури України зокрема, створенні археографічних реєстрів рукописних фондів, бібліотечних зібрань та історичних колекцій.

На підставі історико-документознавчих досліджень архівної спадщини української науки створюється широка науково-інформаційна база з історії діяльності Національної академії наук — публікації збірників документів, путівників по особових фондах академіків та членів-кореспондентів НАН України, покажчиків, каталогів.

За результатами досліджень з проблем збереження бібліотечних фондів впроваджено ефективну систему мікологічного нагляду за станом книгосховищ і документів, здійснено паспортизацію книгосховищ та умов зберігання фондів, опрацьовано концепцію наукової

Онищенко Олексій Семенович, академік НАН України, д. філос. н., генеральний директор НБУВ,

Попроцька Віра Григорівна, к. п. н., с. н. с., учений секретар НБУВ, заслужений працівник культури України.

експертизи фізичного стану цінних та рідкісних видань та методику стабілізації процесів старіння паперу.

Комплексне вирішення наукових та прикладних завдань забезпечувалося структурою НБУВ, до якої, станом на 1 січня 2002 р., входили: Фонд президентів України; Служба інформаційно-аналітичного забезпечення; Національна юридична бібліотека; Інститут бібліотекознавства; Інститут української книги; Інститут рукопису; Інститут архівознавства; Інститут бібліографічних досліджень; Центр бібліотечно-інформаційних технологій; Центр консервації і реставрації; Культурно-просвітницький центр; Науково-видавничий центр.

У 2001 р. учені НБУВ здійснювали дослідження за затвердженими Президією НАН України напрямками — «Формування і використання науково-інформаційних ресурсів. Інформатизація бібліотек», «Створення національної бібліографії. Українська біографістика», «Нові технології збереження, консервації та реставрації бібліотечних фондів», «Вивчення, збереження та видання української історико-культурної спадщини. Розділ: Наукове освоєння і введення в культурний обіг рукописної спадщини України». За тематичним планом відомчих досліджень Бібліотека працювала над розробкою восьми проектів, чотири з яких завершені у IV кварталі 2001 р.

Інститут бібліотекознавства працював за відомчим проектом «Технологія і організація формування і використання інформаційних ресурсів наукової бібліотеки» (науковий керівник — к. і. н., с. н. с. А. Г. Бровкін, строк виконання: 2000—2004 рр.).

Відповідно до проектних завдань проводилося дослідження процесів формування й використання інформаційних ресурсів Бібліотеки у традиційному і комп'ютерному режимах, впровадження новітніх технологій та прогресивних форм організації бібліотечної роботи. Вдосконалювалася розробка конкретних технічних завдань автоматизації та впровадження нових технологій комплектування вітчизняною та іноземною літературою. Розроблено програмне забезпечення комп'ютерної технології передплати, обліку і контролю обсягу та термінів опрацювання документів.

Підготовлено до друку Таблиці територіальних типових поділів рубрикатора НБУВ (абеткова частина, трьома мовами). Для забезпечення процесів формування електронного каталогу співробітники Бібліотеки працювали у міжвідомчій робочій групі з розробки Формату бібліографічного запису УКРМАРК для всіх видів документів.

Центр бібліотечно-інформаційних технологій працював за відомчим проектом «Розробка

архітектури та інформаційної технології електронної бібліотеки» (науковий керівник — к. т. н., с. н. с. Л. Й. Костенко, строк виконання: 1999—2001 рр.).

Головним підсумком виконання проекту є створення й апробація конвеєрної технології формування інформаційних ресурсів електронної бібліотеки та розробка методологічних засад побудови розгалуженої, диференційованої за галузями знання й інтегрованої у масштабах держави національної системи реферування української наукової літератури. Реалізація системи забезпечить відбір, аналітико-синтетичне опрацювання та акумуляцію всієї наукової інформації, що вийшла друком в Україні, про Україну, видану вітчизняними авторами різними мовами й українською мовою в усьому світі.

Обґрунтовано трикомпонентну структуру національної електронної бібліотеки, яка включає:

□ електронний каталог НБУВ, що є найповнішим в Україні бібліографічним покажчиком вітчизняних і соціально та науково значущих зарубіжних творів друку, а також електронні картотеки цінних в інформаційному аспекті видань світового репертуару;

□ загальнодержавну реферативну базу даних, яка розкриває зміст вітчизняних наукових публікацій (монографій, енциклопедій, довідників, словників, періодичних видань, збірників наукових праць, матеріалів конференцій, авторефератів дисертацій, препринтів тощо) і становить інтеграційну основу наукової інфосфери держави;

□ фонд електронних документів — універсальне за видовим і тематичним складом зібрання комп'ютерних версій публікацій (книг, авторефератів дисертацій; статей з періодичних видань, творів класиків української літератури, пам'яток східнослов'янської писемності й українського друку та ін.).

Розроблено теоретичні та науково-організаційні засади формування національних реферативних ресурсів, в основі яких — ресурсозберігаючі технології кооперативного аналітико-синтетичного опрацювання документального потоку всіма суб'єктами системи документальних комунікацій (бібліотеками, інформаційними центрами, редакціями серійних видань тощо), в рамках інтегрованого технологічного циклу, який забезпечує створення загальнодержавної реферативної бази даних і випуск галузевих серій Українського реферативного журналу «Джерело». Визначено основні напрями розвитку реферативної справи в країні, які передбачають:

✓ координацію зусиль провідних бібліотечних, інформаційних, наукових і видавничих установ України з наповнення загальнодержав-

ної реферативної бази даних вичерпною інформацією щодо результатів діяльності вітчизняних учених і фахівців;

✓ організацію підготовки широкого спектра науково-інформаційних матеріалів (сигнальних, бібліографічних, власне реферативних, оглядово-аналітичних і прогностичних);

✓ формування на основі реферативних ресурсів національної електронної бібліотеки України;

✓ використання системи реферування як інструменту інтеграції країни у світову систему документальних наукових комунікацій шляхом налагодження міждержавного обміну інформацією та участі в кооперативному наповненні міжнародних реферативних баз даних.

Теоретичні результати досліджень апробовано при створенні ядра електронної бібліотеки, інформаційні ресурси якої представлені в Інтернет. Розроблено програмно-технологічне забезпечення моніторингу використання цих ресурсів, що дає змогу оптимізувати їх структуру й приймати обґрунтовані рішення щодо подальшого розвитку зібрань електронних документів.

Співробітники Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ) працювали за проектом «Інформаційно-аналітичне забезпечення органів державної влади з вивчення соціально-політичної, економічної ситуації в регіонах України» (науковий керівник — к. філос. н., с. н. с. В. М. Горвий, строк виконання: 1999—2001 рр.).

У результаті вивчення відповідних потреб налагоджено інформаційно-аналітичне забезпечення владних структур усіх рівнів з актуальних питань суспільного життя, сформовані і постійно поповнюються бази даних «Місцеве самоврядування», «Аграрно-промисловий комплекс», «Паливно-енергетичний комплекс», «Політичні партії та громадські організації» та ін. Для систематичного забезпечення замовників інформаційно-аналітичною продукцією організовано видання щотижневого журналу «Україна: події, факти, коментарі».

Співробітники відділу політологічного аналізу підготували 142 інформаційно-аналітичні матеріали, основними темами котрих були проблеми оборони та безпеки держави; ставлення громадськості до діяльності вищих владних структур; діяльність політичних партій у країні; життя регіонів; хід економічних перетворень у країні; взаємовідносини її з НАТО, ЄС, Росією, СНД; проблеми ГУУАМ; боротьба з корупцією і організованою злочинністю в Україні; міжконфесійні відносини, особливо в контексті візиту Папи Римського в Україну, та висвітлення інших актуальних подій політичного життя. З листопада 2001 р. започатковано

видання щоденних оглядів оперативної інформації електронних видань «Резонанс», у якому на підставі аналізу близько 20 Інтернет-видань висвітлюються питання, пов'язані з діяльністю структур законодавчої та виконавчої влади, політичних партій, а також із життя регіонів.

Відділ економічного аналізу підготував 13 інформаційних оглядів преси за темою «Паливно-енергетичний комплекс: стан та перспективи» та 36 інформаційно-аналітичних матеріалів з питань економічної злочинності, галузевої та регіональної економіки, зовнішньоекономічних відносин, ринку праці та соціальних проблем економіки, відносин власності, інвестиційної діяльності та іншої тематики.

Відділом електронних технологій обробки інформації виконувалися роботи з підтримки та супроводження баз даних, на цій основі готувалися інформаційні матеріали, здійснювалися прийом — передача аналітичних, інформаційних матеріалів, підтримувалися зв'язки з інформаційно-аналітичними, науковими, міжнародними організаціями через E-mail. Вивчалися та аналізувалися українські та міжнародні сайти, пошукові системи в мережі Інтернет з питань політики, економіки, міжнародних відносин, права та суспільного життя. На базі цієї інформації здійснюється пошук, збір і передача інформації для щоденного випуску комп'ютерного журналу «Резонанс».

Інститут української книги працював над проблематикою створення Українського бібліографічного репертуару, дослідження і введення у науковий обіг найціннішої частини фондів НБУВ: стародруків, рідкісних, нотних, образотворчих видань, бібліотечних зібрань та історичних колекцій.

Відділ національної бібліографії здійснював розробку відомчого проекту «Україномовна книга. 1917—1923: Каталог фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (науковий керівник — акад. НАН України П. Т. Тронько, строк виконання: 1999—2001 рр.).

Основним результатом роботи є видання (в серії «Національна бібліографія України») фундаментального бібліографічного покажчика «Українська революція і державність (1917—1920 рр.)», видання четвертого (1911—1916 рр.) та підготовка до друку п'ятого (1917—1923 рр.) випуску бібліографічного покажчика «Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (наук. ред. — В. Ю. Омельчук); видання третього та підготовка до друку четвертого випуску бібліографічного покажчика «Книга в Україні (1861—1917 рр.): Матеріали до репертуару української книги» (С. С. Петров; наук. ред. В. Ю. Омельчук). Розроблялися принципи та структура,

формувався база даних Зведеного каталогу україномовної книги.

За напрямом «Створення національної бібліографії» працювали й інші підрозділи Бібліотеки. Відділ зарубіжної україніки готував до друку анотований каталог видань зарубіжної україніки; відділ бібліотечних зібрань та історичних колекцій — каталог зібрання «Regia» (спільно зі співробітниками Бібліотеки Народової, Польща), підготував до видання (спільно з відділом довідково-бібліографічного обслуговування) покажчик «Петро Могила», опублікував бібліографічний покажчик «Михайло Грушевський — перший президент України» (Б. В. Грановський); відділ газетних фондів опублікував друкований каталог «Неформальна преса в Україні (1988—1991)», готував до друку каталог «Газети України. 1930—1934 рр.» та напрацьовував матеріал для подальших за хронологією випусків.

У відділі образотворчих мистецтв велися роботи з підготовки бібліографічного покажчика «Архітектура України в художніх поштових картках до 1917 року», вип. 2; каталогів колекцій лубка та гравірованих портретів. Підготовлено до друку бібліографічний покажчик «Аркушеві образотворчі видання у фондах НБУВ (1904—1923 р.)» (Д. Д. Фоменко, І. І. Цинковська, Г. М. Юхимець).

Питання створення українського нотографічного репертуару досліджував відділ формування музичного фонду: здійснювалась робота з формування бази даних бібліографічного покажчика за 1917—1923 рр.; у співпраці з відділами каталогізації і систематизації розроблено «Посібник з машиноорієнтованої каталогізації музичних документів»; проведено історико-документознавчий аналіз нових матеріалів української музичної спадщини; вперше введено у науковий обіг архівні документи М. Березовського, А. Гнатишина, Б. Галунні; створено страховий фонд документів Г. Хоткевича (український репертуар кобзарського мистецтва). За програмою проекту «Кобзарське мистецтво» на сайті НБУВ виставлено матеріали до електронної бібліотеки «Музична україніка».

У відділі стародруків та рідкісних видань підготовлено «План-проспект Зведеного каталогу кирилических стародруків», розроблено «Методичні засади опису кирилических видань для карткових та електронних каталогів», видано каталог «Релігійні православні періодичні видання ХІХ — початку ХХ ст. у фондах НБУВ» (Л. М. Дениско). Триває наукове опрацювання колекції історичних листівок та формування їх електронного каталогу. Розпочато підготовку друкованого каталогу «Автографи видатних діячів України та Росії з колекції рідкісних видань НБУВ».

Інститут біографічних досліджень працював над проектом «Підготовка матеріалів до Українського біографічного словника (УБС), створення комп'ютерного банку даних біографічної та біобібліографічної інформації» (науковий керівник — д. і. н., проф. В. С. Чишко, строк виконання: 1999—2003 рр.).

Співробітники Інституту є співвиконавцями (спільно з Компанією «Євроімідж», Інститутом історії України НАН України, Товариством «Україна—Світ» та ін.) проекту підготовки до видання меморіального альманаху «Видатні діячі України минулих століть» та шеститомного інформаційно-іміджевого альманаху «Золота книга української еліти», присвячених 10-й річниці незалежності України. Видання вийшли у серії «Золоті імена України». До першого видання на основі БД Інституту співробітниками було підготовлено список імен 300 українських діячів, біографії яких увійшли до цього видання; виконано набір, наукове редагування та коректуру всіх біографічних статей; відібрано ілюстративний матеріал, підготовлено 150 статей. До другого видання написано 235 статей, підібрано ілюстративний матеріал та літературу.

Основні напрями НДР Інституту такі:

«Теоретичні та науково-методичні проблеми підготовки УБС» — відпрацьовувалися питання історико-географічної рубрикації бази даних «Національна біографістика» з урахуванням історико-етнічних, етнографічних, історико-географічних особливостей України. Підготовлено проект методичних рекомендацій з цього питання, розроблено нові рекомендації зі збору, оформлення та внесення біографічної інформації до комп'ютерних баз даних;

«Комп'ютерна база даних» — здійснювалась подальша розробка та вдосконалення програмного забезпечення баз даних «Національна біографістика» і «Джерела національної біографістики», наукове опрацювання джерел, структурування, сортування інформації та наповнення БД;

«Джерела національної біографістики» — проводилось дослідження джерел біографічної інформації, аналіз нових видань і публікацій біографічного спрямування та ретроспективне вивчення джерел національної біографістики. На цій основі постійно поповнювався список джерел для вивчення та наповнення БД «Національна біографістика» структурованою бібліографічною інформацією. Доповнено інформацією про нові надходження до фондів та підготовлено до друку анотований покажчик літератури «Джерела з національної біографістики у фондах НБУВ»;

«Матеріали до УБС» — виконувалася робота з упорядкування «Реєстру імен» (літери А і Б). Підготовлено звернення до державних органів,

наукових, навчальних та освітніх закладів, громадських організацій з приводу апробації підготовленого Інститутом біографічних досліджень варіанту Реєстру.

Центр консервації і реставрації виконував відомчий проект «Система збереження бібліотечних фондів: проблеми та впровадження в умовах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (науковий керівник — к. і. н. Л. В. Муха, строк виконання: 2000—2002 рр.).

У результаті дослідження вдосконалювалися організаційні, методичні і технологічні засади тривалого збереження бібліотечних фондів, формувалася база даних з питань наукової експертизи стану фондів.

Започатковано формування баз даних автоматизованої системи контролю за станом фондів та управління умовами зберігання, визначені потреби НБУВ щодо обсягів і характеру першочергових консерваційно-відновлювальних робіт на 2002 р. та на перспективу. Здійснено паспортизацію книгосховищ та умов зберігання документів відділу формування музичного фонду, розроблено рекомендації з поліпшення режимів зберігання фондів. Проведено наукову експертизу стану фізичного збереження колекцій відділу стародруків і рідкісних видань («Ет'єнів», «Плантенів», «Альдинів» та «Інкунабул»). Створено фактографічну базу даних на 718 особливо цінних видань. Для експертизи документів використовувались методики, розроблені співробітниками відділу наукових технологій збереження фондів, які забезпечують аналіз стану фізичного збереження документів на рівні колекції в цілому та конкретної одиниці зберігання.

Здійснювався мікологічний контроль особливо цінних фондів. Обстежено мікологічний стан повітряного середовища та документів відділів наукової організації основного фонду, стародруків та рідкісних видань, обмінно-резервних фондів, Інституту рукопису. За результатами обстеження проведено санітарно-гігієнічне (посторінкове) очищення особливо цінних видань, надано рекомендації щодо їх подальшого зберігання.

Досліджувалися фізичні та хімічні властивості паперу документів, що надходять на реставрацію і опрацювання, та фізико-хімічні показники реставраційно-палітурних матеріалів (паперу, картону, шкіри, клеїв та ін.). Для розширення критеріїв оцінки процесу старіння паперу опрацьовувалася методика визначення пухлості та щільності паперу стародрукованих видань. Забезпечено вхідний контроль реставраційних та витратних матеріалів, що використовуються для відновлення документів, за їх основними фізико-хімічними показниками.

Контрольно-профілактична робота, проведена Центром, забезпечувала систематичний контроль за станом мікроклімату книгосховищ, санітарно-гігієнічну обробку, реставрацію, контроль аварійних ситуацій та фізичного стану документів, що надійшли на постійне зберігання у фонди Бібліотеки.

Тривала підготовка інструктивно-методичних рекомендацій для формування «Збірника інструктивно-розпорядчої документації НБУВ з питань збереження і консервації фондів».

Інститут рукопису завершив виконання відомчого проекту «Рукописна спадщина діячів науки та культури України: джерелознавчі дослідження та археографічний опис (на матеріалах фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (науковий керівник — д. і. н., проф. Л. А. Дубровіна, строк виконання: 1999—2001 рр.).

Серйозним здобутком науковців за підсумками року можна вважати видання ряду вагомих колективних праць, серед яких провідне місце посідає документальна публікація — перше в країні академічне видання видатної пам'ятки української культури — Пересопницького Євангелія XVI ст., що стало значною подією в культурному житті держави (підготовлено спільно з Інститутом української мови та Українським мовно-інформаційним фондом НАН України). Голова редакційної колегії — акад. НАН України О. С. Онищенко, наукове редагування — чл.-кор. НАН України В. В. Німчук, колекціоніст — д. і. н. Л. А. Дубровіна, мовне і графічне — кандидати філологічних наук І. П. Чепіга та Л. А. Гнатенко.

Найважливішими результатами дослідження архівної спадщини вчених є проведення комплексу робіт з наукового опису фондів, підготовка до друку та видання ряду науково-інформаційних видань, оглядів, статей, зокрема, фундаментального науково-інформаційного видання — архівно-бібліотечного довідника «Путівник по особових архівних фондах Інституту рукопису». Дослідження архівної та бібліографічної спадщини знайшли висвітлення у виданих монографіях: «Альбом єврейської художественної старини Семена Ан-ського» (А. Канцедікас, І. Сергеева) та «Фоноархів єврейської музичної спадщини: Колекція фонографічних записів єврейського фольклору із фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: Анотований каталог фоноциліндрів та нотних і текстових розшифровок» (Л. В. Шолохова).

Триває збір документів, аналіз архівних джерел, написання монографії «Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1941—1991 рр.» (О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна).

Підготовлено до друку каталог «Слов'янська кирилична книга XV ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (Л. А. Гнатенко) та анотований покажчик «Документи з історії Києво-Могилянської академії з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (Т. В. Міцан, Л. В. Ігнатенко). Крім того, продовжено співпрацю в галузі підготовки спільної з Національним університетом «Києво-Могилянська Академія» документальної публікації з історії Академії: «Історія Києво-Могилянської Академії в документах і матеріалах» (Т. В. Міцан, М. К. Іваннікова).

У галузі опису рукописних книг Інститутом рукопису завершено роботу з описання рукописних книг XVI ст., триває введення цих книжок до БД «Кодекс», редагування та уніфікація наукового опису та системи посилань з метою подальшого видання наукового каталогу рукописної книги XVI ст. за принципом формування системи інформації безпосередньо з бази даних, а спільно з відділом комплектування іноземною літературою — дослідження історії бібліотечної справи періоду нацистської окупації України «Документи з історії бібліотек періоду нацистської окупації України (1941—1944 рр.): Анотований покажчик документів з фондів німецької окупаційної влади» (Н. І. Малолетова, Л. А. Дубровіна).

Здійснювалося комплектування та наукове опрацювання архівної спадщини вчених, проведення комплексу робіт з наукового опису фондів. Протягом року описувалися великі за обсягом особові архівні фонди історика та археолога М. Ю. Брайчевського; журналіста, письменника, кінодраматурга М. А. Шудрі; історика, чл.-кор. НАН України Ф. П. Шевченка; громадського діяча Я. Ф. Глузмана; історика та етнографа С. Ан-ського.

Інститут архівознавства здійснював розробку проекту «Архівна спадщина української науки» (науковий керівник — акад. НАН України О. С. Онищенко, строк виконання: 2000—2002 рр.).

Виконувався комплекс завдань з підготовки збірника документів і матеріалів «Історія НАН України. 1934—1941». Вивчалася науково-організаційна та наукова документація державних архівів, архівних фондів установ та Президії НАН України, фондів особового походження видатних учених НАН України для виявлення документів за період 1934—1941 рр., здійснювалося їх археографічне опрацювання.

Завершено роботу з підготовки до видання науково-довідкового тому до трьох томів збірників документів і матеріалів «Історія НАН України» за 1918—1933 рр. (колектив авторів). Підготовлено до друку збірник нормативно-

методичних документів з діловодства та архівної справи в установах НАН України «Архівна справа і діловодство в Національній академії наук України» (колектив авторів).

З метою розвитку науково-пошукових та інформаційних систем на документи Архівного фонду НАН України тривала робота зі створення «Міжфондового покажчика науково-дослідної та науково-технічної документації» та «Іменного каталогу» на документи Інституту архівознавства.

У роботу діловодних служб наукових установ НАН України впроваджувалися нормативно-методичні документи, розроблені Інститутом; надавалася науково-методична допомога установам Академії щодо розробки індивідуальних інструкцій з діловодства, номенклатур справ, з відбору документів до складу Архівного фонду, з науково-технічного впорядкування документів постійного зберігання та з особового складу.

Координація наукової діяльності

Як багатопрофільна наукова установа НБУВ координувала свою діяльність з багатьма провідними бібліотеками, вищими навчальними закладами України, іншими установами. Ця робота здійснювалася в рамках фахових рад (Інформаційно-бібліотечної ради, Ради директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академії наук — членів МААН), товариств і шляхом безпосереднього співробітництва наукових підрозділів Бібліотеки, її окремих співробітників з установами і навчальними закладами спорідненого профілю. Основними напрямками координаційної діяльності були: підготовка спільних праць; організація та проведення спільних наукових конференцій; розвиток та зміцнення творчих взаємозв'язків з науково-дослідними установами і вищими навчальними закладами України та зарубіжжя; участь у роботі спеціалізованих рад із захисту дисертацій, різноманітних наукових та науково-методичних рад, редакційних колегій; стажування наукових співробітників, викладачів вищої школи, які працюють над дисертаційними дослідженнями, взаємне рецензування та апробація наукових розробок тощо.

Співробітники Бібліотеки працювали у Міжвідомчій координаційній раді з питань реалізації Програми збереження бібліотечних та архівних фондів на 2000—2005 рр. Спільно з Міністерством культури і мистецтв та Національною парламентською бібліотекою України відділ стародруків та рідкісних видань розпочав роботу зі створення Державного реєстру книжкових пам'яток, зокрема відпрацьовано Інструкцію з відбору рідкісних та цінних видань до названого реєстру.

Центром консервації та реставрації (спільно

з Національним технічним університетом України «КПІ») було розроблено та подано до Державного фонду документальних досліджень Міністерства освіти і науки України науковий проект «Розробка наукових основ збереження бібліотечних фондів з використанням озону малих концентрацій», надано методично-консультативну допомогу з питань збереження і консервації фондів, атрибуції документів за властивостями паперу співробітникам Національного науково-дослідного реставраційного центру України, Державного центру «Музичний музей ім. М. І. Глінки» (м. Москва), Асоціації дезінфекціоністів України, Української академії друкарства (кафедра друкарсько-обробних процесів, м. Львів), Музею Івана Гончара, Наукової бібліотеки та біологічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України.

Інститут біографічних досліджень та Українське біографічне товариство (президент В. С. Чишко), що діє на його базі, виконував великий обсяг координаційної роботи, співпрацюючи з різними установами та окремими дослідниками, первинними осередками Українського біографічного товариства з підготовки УБС. Тривала робота зі збору відомостей про дослідників у галузі національної біографістики та наповнення БД «Автори статей до УБС». Підготовлено 25 статей до довідника «Дослідники з української біографістики».

Співробітники Інституту архівознавства прорецензували проекти ДСТУ «Уніфіковані системи документації і Система організаційно-розпорядчої документації» (друга та третя редакції), «Справочинство і архівна справа. Терміни і визначення», «Правила роботи з науково-технічною документацією в державних архівах України».

Тему «Музична україніка: введення у науковий і культурний обіг» та проект «Кобзарське мистецтво» виконували співробітники відділу формування музичного фонду у взаємодії з Центром музичної україністики при Національній музичній академії України ім. П. І. Чайковського, з Російською національною бібліотекою, Міжнародною асоціацією музичних бібліотек, архівів та документальних центрів (IAML).

Провідні вчені Бібліотеки брали участь у роботі спеціалізованих учених, координаційних та методичних рад при наукових установах і вищих навчальних закладах країни, виступали офіційними опонентами на захисті кандидатських і докторських дисертацій, у т. ч. у Харківській академії культури, в Інституті історії України НАН України, Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Л. А. Дубровіна брала участь у роботі вчених рад інших інститутів (Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Інституту архівної справи та документознавства), експертної ради ВАКУ, в діяльності Міжнародної ради архівістів як міжнародний експерт з питань наукових архівів тощо.

В. С. Чишко є членом спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, правління міжнародного історичного клубу «Планета», Українського комітету славістів, Бюро українського комітету з вивчення країн Південно-Східної Європи, Бюро Українського національного комітету з вивчення та поширення слов'янських культур, відповідальним секретарем Національного комітету істориків України.

О. С. Онищенко очолює та входить до складу редакційних колегій багатьох наукових видань (УРЖ «Джерело», ж. «Київська старовина» та ін.). Він — перший віце-президент Української академії політичних наук, віце-президент товариства «Знання», член Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, Української національної пагоуської групи, Українського комітету славістів, Координаційної ради Бібліотечної асамблеї Євразії, Філософського товариства України, товариства ім. Нестора Літописця, Комісії НАН України з розробки наукової спадщини академіка В. І. Вернадського, Української національної комісії з питань правопису та інших товариств, рад, комітетів і комісій.

Науково-організаційні заходи

Минулого року співробітники Бібліотеки взяли участь у роботі 37 міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових конференцій, симпозіумів, семінарів, наукових читань та інших заходів, на яких виступили зі 176 доповідями або повідомленнями.

Бібліотека була організатором та співорганізатором проведення ряду важливих науково-організаційних заходів.

9—11 жовтня НБУВ провела міжнародну наукову конференцію «Бібліотечно-інформаційний сервіс». Під час конференції відбулося два пленарних засідання, працювало шість секцій, чотири семінари, два круглих столи; пройшли засідання Асоціації бібліотек України і Ради директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук — членів Міжнародної асоціації академій наук. Загалом на конференції розглянуто комплекс проблем розвитку бібліотечно-інформаційного сервісу, серед яких питання правового забезпечення управління та використання бібліотечних ресурсів, впровадження новітніх інформаційних технологій та

Інтернет у бібліотеках, сучасних тенденцій та особливостей обслуговування спеціалізованими фондами, технології збереження бібліотечних фондів, підходів до кооперації й інтеграції бібліотечних ресурсів, створення та використання власних інформаційних продуктів бібліотек, специфіка бібліотечно-інформаційного обслуговування людей з обмеженими можливостями, професіоналізму, етики та культури бібліотечного обслуговування.

У роботі конференції взяли участь 422 учасники, у т. ч. 18 — іноземних, які виступили з доповідями, провели ділові переговори з українськими партнерами.

Книгознавчі читання, присвячені 420-річчю виходу Острозької Біблії — першої друкованої вітчизняної Біблії, — проведені НБУВ у Дні слов'янської писемності 25 травня у відділі стародруків та рідкісних видань. У читаннях виступили генеральний директор Бібліотеки, акад. НАН України О. С. Онищенко, відома дослідниця вітчизняних стародруків к. філол. н. В. П. Колосова, заввідділу ретровидань ЦНБ Харківського національного університету ім. В. Каразіна А. В. Євтушенко, заввідділу рідкісних видань Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України, к. і. н. О. М. Колосовська, співробітники НБУВ та ін. Відбулася презентація книжкової виставки примірників цього визначного видання з фондів Бібліотеки та сучасних досліджень про нього.

У рамках III Всесвітнього форуму українців за участю наукової громадськості України та представників української діаспори Канади 17 серпня відбувся Міжнародний науковий симпозиум «Ярослав Богдан Рудницький — видатний український мовознавець, славіст, педагог, видавець». Його постать розглянуто в контексті громадського життя української діаспори. Крім відомих учених, про роль Я. Рудницького у громадському житті української діаспори розповіла Тетяна Носко-Оборонів — його секретар-референт, канадська журналістка і громадська діячка українського зарубіжжя.

НБУВ була також співорганізатором (з Інститутом юдаїки та Єврейським громадським центром «Соняшник») IX міжнародної наукової конференції «Єврейська історія та культура в країнах Центральної та Східної Європи» (28—30 серпня). Проведена у 1993 р. конференція, як спільний захід НБУВ та Інституту юдаїки, стала традиційно щорічною. В 2001 р. на ній розглядалася тема «Доля єврейської духовної та матеріальної спадщини у ХХ столітті».

Вагомою була участь науковців НБУВ у фахових науково-організаційних заходах, що проводилися іншими установами. Найважливіші з них: міжнародна науково-практична конференція «Бібліотеки, видавництва, розповсю-

джувачі друкованих та електронних видань: партнерство і співробітництво» (Київ, 30—31 жовтня); міжнародна наукова конференція «Архіви — складова інформаційних ресурсів суспільства» (Київ, 17—18 жовтня); науково-практична конференція «Професійний бібліотечний рух: Назустріч змінам бібліотечно-інформаційного середовища» (Київ, 22—23 березня); Восьма міжнародна конференція «Бібліотеки та асоціації в світі, що змінюється: нові технології та нові форми співробітництва» (Судак, 9—17 червня); III міжнародна науково-практична конференція «Проблеми збереження, консервації, реставрації та експертизи музейних пам'яток» (Київ, 22—24 травня).

Видавнича діяльність

У 2001 р. на видавничо-поліграфічній базі Бібліотеки та інших установ видано 32 колективні та індивідуальні наукові праці співробітників НБУВ, загальним обсягом 512,15 обл.-вид. арк. (сім монографій; шість збірників наукових праць; 14 довідкових, бібліографічних, науково-інформаційних видань; один збірник документів; три автореферати; два видання на CD-ROM (у т. ч. одне журнальне).

Крім того, у наукових збірниках та періодичних виданнях опубліковано 253 статті, загальним обсягом понад 137,2 обл.-вид. арк.

Тривала (спільно з ІПРІ НАН України) підготовка та видання трьох галузевих серій Українського реферативного журналу «Джерело», включеного до каталогу передплатних періодичних видань України. В 2001 р. кількість номерів кожної серії збільшилася з 4 до 6, що значно підвищило оперативність надання інформації науковцям і фахівцям. Видано 18 номерів, загальним обсягом 270 обл.-вид. арк. (гол. редактор — чл.-кор. НАН України В. В. Петров; заст. гол. редактора — акад. НАН України О. С. Онищенко).

Видано 6 номерів науково-теоретичного та практичного журналу «Бібліотечний вісник», загальним обсягом 60,22 обл.-вид. арк. (гол. редактор — акад. НАН України О. С. Онищенко).

Журнал і три тематичні збірники наукових праць, які видає НБУВ, ввійшли до переліку наукових фахових видань країни, де можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Бібліотека продовжувала видання комп'ютерного журналу «Україна: події, факти, коментарі», офіційно зареєстрованого в 2001 р. (голова ред. колегії — акад. НАН України О. С. Онищенко; заст. голови ред. колегії В. М. Горovий). Видано 34 випуски. Започатковано видання щоденних оглядів оперативної інформації електронних видань «Резонанс».

Основні публікації

Колективні монографії:

♦ **Пересопницьке Євангеліє (1556—1561) : Дослідження. Транслітерований текст. Словопоказчик / Автори та укладачі І. П. Чепіга, Л. А. Гнатенко, О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна; Голова ред. кол. О. С. Онищенко. — К., 2001. — 700 с.**

Наукова праця є документальною публікацією, першим в Україні академічним виданням видатної пам'ятки української культури. Здійснене Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського спільно з Інститутом української мови та Українським мовно-інформаційним фондом НАН України. Голова редакційної колегії — акад. НАН України О. С. Онищенко, наукове редагування здійснене чл.-кор. НАН України В. В. Німчуком, кодикологічне — д. і. н. Л. А. Дубровіною, мовне та графічне — кандидатами філологічних наук І. П. Чепігою та Л. А. Гнатенко.

♦ **Українська революція і державність (1917—1920 рр.) : Науково-бібліогр. видання / НАН України. Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського; Редкол.: О. С. Онищенко (голова) та ін.; Уклад.: А. Л. Панова, В. Ф. Солдатенко, Л. В. Бєляєва та ін.; Наук. ред. В. Ю. Омельчук. — К., 2001. — 816 с.**

Фундаментальне науково-бібліографічне видання є першою спробою зібрати й узагальнити друковані праці, бібліографічними засобами представити доробок з теми. До видання ввійшли книги, брошури, автореферати дисертацій, рецензії, депоновані рукописи за 1917—2000 рр. українською й російською мовами. Мета показчика — донести до дослідників, усіх, хто займається вивченням історії України, необхідну історіографічну й джерелознавчу інформацію.

♦ **Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 1798—1916 : Бібліогр. показч. Вип. 4. 1911—1916 / Національна б-ка України імені В. І. Вернадського; Редкол.: О. С. Онищенко (голова) та ін.; Наук. ред. В. Ю. Омельчук; Уклад. М. Д. Бойченко та ін. — К., 2001. — 310 с. — (Серія: «Національна бібліографія України»).**

До четвертого випуску бібліографічного показчика ввійшли книги українською мовою за 1911—1916 рр. з фондів НБУВ.

♦ **Книга в Україні, 1861—1917: Матеріали до репертуару української книги. Вип. 3 «В» / НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; Укладач С. С. Петров; Наук. ред. В. Ю. Омельчук. — К., 2001. — 336 с.**

Третій випуск показчика (Літера «В») є продовженням двох попередніх випусків бібліографічного показчика книг (серія «Національ-

на бібліографія України») і містить бібліографічний опис видань з усіх галузей знань, які вийшли українською й російською мовами в Україні з 1861 по 1917 рік. До нього включено книги, брошури, навчальні посібники, підручники, довідкові видання, словники, праці наукових товариств, інших громадських, державних установ.

♦ **Канцедикас А., Сергеева И. Альбом еврейской художественной старины Семена Ан-ского. — М.: «Мосты культуры», 2001. — 335 с. (рос. мовою).**

Праця є науковою публікацією «Альбома єврейської художественної старины», підготовленого до друку С. Ан-ським у 1918 р. У роботі використано рукописи з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Індивідуальні монографії:

♦ **Шолохова Л. В. Фоноархів єврейської музичної спадщини: Колекція фонографічних записів єврейського фольклору із фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: Анотований каталог фоноциліндрів та нотних і текстових розшифровок. — К.: НБУВ, 2001. — 843 с.**

Анотований каталог унікальної колекції фонографічних валиків, яка зберігається в НБУВ, репрезентує музичний фольклор євреїв Східної Європи. Вперше вводиться в науковий обіг значний за обсягом матеріал, зібраний під час етнографічних експедицій під керівництвом видатних діячів єврейської культури С. Ан-ського (1912—1914) та М. Береговського (1929—1947) на території України та Білорусі.

Збірники наукових праць:

♦ **Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Вип. 6 / Редкол.: О. С. Онищенко (голова) та ін. — К.: НБУВ, 2001. — 534 с.**

У виданні вміщено статті, де розглядаються проблеми формування документно-інформаційних ресурсів бібліотек як однієї з найважливіших складових інформаційної бази суспільства XXI ст., порушуються проблеми включення бібліотечних фондів у нову інформаційну інфраструктуру суспільства, розробки кооперативного проекту ретроконверсії карткових каталогів у електронні, створення національного формату представлення елементів бібліографічних записів у електронній формі, подальшого освоєння потенціалу Інтернет.

♦ **Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Вип. 7 / Редкол.: О. С. Онищенко (голова) та ін. — К.: НБУВ, 2001. — 479 с.**

У збірник включено статті, присвячені проблемам формування інформаційних і документних ресурсів, діяльності інформаційно-аналітичної служби бібліотек України, міжбібліотечної кооперації в системі світового обміну

інформаційними ресурсами, технологіям збереження бібліотечно-інформаційних ресурсів документних фондів, дослідженню колекційних книжкових фондів бібліотек та Архівного фонду НАН України, особливостям формування рукописних фондів бібліотек у різні історичні періоди; теоретичним та методичним аспектам біографічних досліджень в країні.

❖ **Рукописна та книжкова спадщина України. Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів. Випуск 6 / Редкол.: Л. А. Дубровіна (відп. ред.) та ін. — К.: НБУВ, 2000. — 213 с.**

До збірника ввійшли статті, автори яких, уводячи у обіг нові джерельні матеріали з фондів Інституту рукопису НБУВ, висвітлюють життєвий і творчий шлях видатних особистостей, діяльність яких припала на кінець ХІХ — початок ХХ ст., простежують розвиток культурологічного процесу в Україні, історію окремих бібліотечних зібрань та особових архівних фондів.

❖ **Библиотечное дело и краеведение: Сборник научных трудов. Вып. 2 / Ред. кол.: П. Т. Тронько, А. А. Непомнящий, А. Р. Эмиров и др. — Киев; Симферополь: ДОЛЯ, 2000. — 236 с. (рос. мовою)** (спільно з Республіканською кримськотатарською бібліотекою ім. І. Гаспринського та Фондом підтримки бібліотек Криму).

В основу збірника покладено нові дослідження в галузі історії та актуальних питань розвитку бібліотечної справи, біобібліографії, краєзнавства, матеріали міжнародного семінару «Бібліотека — центр діалогу культур у поліетнічному суспільстві: різноманіття досвіду, проблем і перспектив».

Значна робота здійснювалася для підготовки до друку двох випусків міжвідомчого збірника наукових праць (що вийшли під спільним грифом Державного комітету архівів, Національної академії наук, Міністерства освіти і науки і були представлені НБУВ (Інститут рукопису та Інститут біографічних досліджень), УДНДІАСД, Інститутом історії України НАН України, Київським національним університетом імені Тараса Шевченка) «Архівознавство. Археографія. Джерелознавство» (вип. 3, 4), де брали активну участь співробітники Бібліотеки (О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. С. Чишко) як члени редколегії, а також у підготовці статей, рецензуванні, редагуванні.

Довідкові, бібліографічні, науково-інформаційні видання:

❖ **Видатні діячі України минулих століть = Outstanding Ukrainian Personalities of the Past : Меморіальний альманах / Ред. рада: Ю. Богуцький, І. Дзюба, І. Драч та ін.; Ред. кол. В. Смолій, І. Драч, О. Шокало (гол. ред.) та ін.; Упоряд.: Компанія «Євроімідж», Ін-т історії України НАН**

України; Тов-во «Україна—Світ»; Ін-т біографічних досліджень НБУВ. — К.: Компанія «Євроімідж», 2001. — 623 с.: іл. — («Золоті імена України»). (Укр. та англ. мовами).

❖ **Золота книга української еліти = Golden Book of Ukrainian Elite : Інформаційно-іміджевий альманах : У 6 т. / Ред. рада: Ю. Богуцький, Л. Губерський, М. Демченко та ін.; Гол. ред. О. Онопрієнко. — К.: Компанія «Євроімідж», 2001. — Т. 1—6. (Укр. та англ. мовами).**

Видання підготовлені спільно з Компанією «Євроімідж», Інститутом історії України НАН України, Товариством «Україна—Світ» та ін. і присвячені десятій річниці незалежності України. Альманахи започатковують серію видань з літописання особистостей, чий звитяжний шлях став запорукою нашої незалежності та державності. НБУВ (Інститут біографічних досліджень, керівник — В. С. Чишко) підготувала до меморіального альманаху «Видатні діячі України минулих століть» 150 статей, обсягом 11,3 обл.-вид. арк., та до шеститомного інформаційно-іміджевого альманаху «Золота книга української еліти» 235 статей, обсягом 17,6 обл.-вид. арк.

❖ **Неформальна преса в Україні (1988—1991): Каталог за матеріалами газетних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / Редкол.: Т. Борисенко, О. Залізнюк, О. Лук'ячук, О. Обертас, О. Проценко. — К.: «Смолоסקип», 2001. — 144 с.**

Книга — перша в українській бібліографії спроба репрезентувати неформальну пресу України 1988—1991 рр.

❖ **Дениско Л. М. Релігійні православні періодичні видання ХІХ — початку ХХ століття у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : Каталог / Наук. ред. О. С. Онищенко. — К.: НБУВ, 2001. — 200 с.**

У виданні розкривається зміст фонду релігійної періодики зазначеного періоду.

❖ **Грановський Б. Михайло Грушевський — перший Президент України, академік. Біобібліографія (1885—2000 рр.). — К.: ТОВ «Геопринт», 2001. — 384 с.**

Довідник містить відомості про наукові, публіцистичні, політичні, освітянські праці та літературні твори першого президента України Михайла Сергійовича Грушевського, професора, академіка ВУАН, дійсного члена АН СРСР, визначного громадсько-політичного діяча, видруковані українською та іноземними мовами у 1885—2000 рр., а також інформацію про публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників його життя та діяльності. Видання присвячене десятиріччю незалежності України та 135-літтю від дня народження М. С. Грушевського.

❖ **Робота бібліотек Науково-дослідних уста-**

нов НАН України у 2000 році: Інформаційно-аналітичний огляд. Вип. 6 / Авт.: А. А. Свобода, Г. І. Солоїденко, Н. І. Смаглова, Т. Л. Кулаковська; Відп. ред. Т. П. Павлуша. — К.: НБУВ, 2001. — 66 с.

Випуск продовжує серію щорічних видань «Робота бібліотек НДУ НАН України», підготовлених за матеріалами їхніх звітів про свою діяльність. До випуску ввійшли аналітичні матеріали, ряд статистичних додатків та Список російськомовних періодичних видань та видань органів науково-технічної інформації країн СНД, які отримали бібліотеки мережі в 1999—2000 рр. та передплатили на 2001 р. Видання адресоване працівникам бібліотек та інших інформаційних підрозділів НДУ НАН України.

♦ **Показчик іноземних періодичних видань децентралізованого комплектування, що надійшли до фондів бібліотек науково-дослідних установ НАН України у 2000 р. / НБУВ; Уклад.: Н. І. Малолетова, О. В. Полякова, Н. І. Смаглова; Відп. ред. Т. І. Арсеєнко. — К., 2001. — 71 с.**

Науково-допоміжний бібліографічний показник підготовлено з метою орієнтації користувачів в інформаційних ресурсах, інформації про нові надходження до фондів бібліотек НДУ НАН України іноземних періодичних видань. Хронологічно він продовжує аналогічні видання, відбиває 570 назв періодичних видань з 39 зарубіжних країн. Це видання, отримані бібліотеками шляхом децентралізованого надходження: за рахунок грантів, гуманітарної допомоги, дарунків, обміну тощо. Допоміжний апарат складають алфавітний показник назв журналів і список бібліотек НДУ НАН України з умовними позначеннями бібліотек. Він розкриває фонди бібліотек установ НАН України, сприяє задоволенню інформаційних потреб науковців різних галузей, взаємовикористанню фондів бібліотеками академічних НДУ.

♦ **Довідкові та бібліографічні зарубіжні книжкові видання у фондах бібліотек наукових установ НАН України: Систематичний показник (надходження 1998—1999 рр.) / Укл.: Р. Л. Красій (керівник), О. Ю. Муха, В. В. Михайлов, А. К. Санакуєва; Відп. ред. Н. І. Малолетова. — К., 2001. — 118 с.**

Видання є продовженням щорічника, який Бібліотека видає з 1967 р. Він подає відомості про універсальні та галузеві енциклопедії, різноманітні довідники, словники та бібліографічні посібники (незалежно від року їх видання), що надійшли у фонди бібліотек наукових установ Академії протягом 1994—1997 рр.

Спільно з ІПРІ НАН України підготовлені видання на CD-ROM:

✓ **Матеріали етнографічної експедиції Юлія Енгеля за 1912 р. / Упор. Л. В. Шолохова; Відп.**

ред. О. С. Онищенко, В. В. Петров; Відп. за вип. А. А. Крючин. — К., 2001.

✓ **Український реферативний журнал. 1999—2001: 52 364 реферати статей наукових журналів, монографій, збірників наукових праць, виданих у 1999—2001 рр. в Україні. — К., 2001.**

Науковці НБУВ виконали великий обсяг робіт з бібліографічного редагування статей у фундаментальному виданні «Енциклопедія сучасної України» (К., 2001. — 824 с.), здійсненому у звітному році НАН України та НТШ, до редколегії якого входив і генеральний директор Бібліотеки, акад. НАН України О. С. Онищенко.

Міжнародне наукове співробітництво

Основними напрямками міжнародного співробітництва було встановлення та підтримання довгострокових відносин із зарубіжними бібліотеками та науковими центрами; співпраця в рамках міжнародних бібліотечних організацій; взаємообмін бібліотечно-інформаційними ресурсами; вивчення досвіду функціонування зарубіжних бібліотек; обмін досвідом та останніми досягненнями на міжнародних наукових конференціях і семінарах; організація спільних заходів.

Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академії наук — членів МААН (голова — акад. НАН України О. С. Онищенко), яка діє на базі НБУВ, проводить систематичну роботу, спрямовану на інтеграцію інформаційних ресурсів академії — членів МААН. Зокрема, Рада розгорнула широкий обмін виданнями академії наук на безоплатній основі.

Щороку НБУВ надсилає установам РАН 800—900 прим. видань установ НАН України і отримує 600—700 видань, серед яких значну частину становлять надзвичайно цінні довідники та енциклопедії, що видаються за сприяння Російського гуманітарного наукового фонду. На засіданні Ради директорів, що відбулося у жовтні 2001 р., Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського та Фундаментальна бібліотека Інституту наукової інформації з суспільних наук РАН (ІНІСН РАН) домовилися про значне розширення книгообміну, а також про те, що українська сторона передаватиме ІНІСН бібліографію і реферати українських наукових видань із суспільних та гуманітарних наук для відображення їх у виданнях цього інформаційного центру. Установи — учасниці Ради директорів обмінюються планами науково-дослідних робіт, дисертаційних досліджень, беруть участь у наукових конференціях та семінарах одна одної, друкують результати наукових досліджень бібліотекознавців та книгознавців наукових бібліотек Росії — БАН РАН, БЕН РАН, бібліотеки Сибірського відділення РАН — на сторінках фахових журналів України, а фахівці

з наукових бібліотек України — в російських бібліотечних та інформаційних часописах.

Розширенню міжнародних зв'язків, ресурсному поповненню фонду, виходу на міжнародні бібліотечні та інші структури, утвердженню іміджу Бібліотеки в зарубіжному просторі сприяє організація спеціалізованих бібліотек в її структурі. Створена і давно працює австрійська бібліотека, діє фактично спеціалізована єврейська бібліотека на базі відділу фонду юдаїки, ведуться переговори про російську і китайську бібліотеки. 10 грудня 2001 р. укладено угоду між Посольством Ісламської Республіки Іран в Україні та НБУВ про організацію і діяльність Іранської бібліотеки. Відповідно до угоди в НБУВ створюється колекція видань іранського друку, організовується збір та використання користувачами найновітнішої інформації про Іран.

Т. І. Арсеєнко, завідділу та М. А. Воробей, н. с. відділу міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків, взяли участь у семінарі бібліотекарів Австрійських бібліотек Східної та Південно-Східної Європи «Мультиетнічність минулого як підготовка до розширення Європейського Союзу», що проходив в Австрії (м. Клостернойбург).

Підписано угоду про співробітництво між Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського та Литовською національною бібліотекою ім. М. Мажвідаса. Підготовлено проект угоди про співробітництво між Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського та Національною бібліотекою Естонії.

У рамках двосторонньої угоди про співробітництво між НБУВ та Бібліотекою Народновою (Польща) тривала робота з метою підготовки до видання Каталогу бібліотеки польського короля Станіслава Августа Понятовського. З цією метою у Бібліотеці працювали у липні минулого року дві співробітниці Бібліотеки Народнової (Ханна Ласкажевська та Барбара Колодойчик).

Співробітники відділу формування музичного фонду спільно з Російською Національною бібліотекою (Санкт-Петербург) працювали над «Сводным каталогом российских нотных изданий», надаючи до РНБ бібліографічні описи видань, що зберігаються у фондах відділу. Підготовлено програму бібліографічного запису нотних видань для надання інформації про НБУВ до міжнародної бази даних RISM (Німеччина, Франкфурт-на-Майні).

За програмою наукових обмінів з вересня 2001 р. по лютий 2002 р. у НБУВ перебувала стипендіат програми Фулбрайта з США Джентрі Левкович Холберт, директор медичної бібліотеки, магістр з бібліотечної справи, яка знайомилася з роботою підрозділів НБУВ, брала участь у міжнародній науковій конференції «Бібліо-

течно-інформаційний сервіс», виступила з доповіддю на пленарному засіданні та повідомленням на секції, провела семінари для працівників, де обговорювалися питання інформаційного забезпечення користувачів Бібліотеки за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Заступник генерального директора з наукової роботи А. Г. Бровкін брав участь у 67-й конференції Міжнародної Федерації бібліотечних асоціацій (ІФЛА) (м. Бостон, США).

Співробітники Бібліотеки пропагували культурну спадщину України за кордоном. Так, керівник Культурно-просвітницького центру Н. Б. Захарова за запитом посольств України в країнах Балтії організувала і презентувала книжково-ілюстративну виставку «Незалежній Україні — 10», яка експонувалась у національних бібліотеках Литви та Естонії, Латвійській академічній бібліотеці, взяла участь у відкритті нового навчального року в Ризькій українській школі.

Загалом у 13 закордонних відрядженнях за підтримки зарубіжних установ та міжнародних організацій побували 10 співробітників НБУВ. Бібліотеку відвідав 21 зарубіжний фахівець (5 — з країн далекого зарубіжжя, 16 — з країн СНД).

З метою ознайомлення бібліотечної громадськості з досвідом функціонування зарубіжних національних бібліотек у НБУВ за участю бібліотечної громадськості Києва та співробітників Британської Ради в Україні пройшли бібліотекознавчі читання «Британська бібліотека: інновації, що спираються на традиції». Матеріали заходу, а також інформацію про діяльність бібліотек Великої Британії опубліковано в журналі «Бібліотечний вісник» (2001, № 5).

У минулому році НБУВ була співорганізатором 8-ї міжнародної наукової конференції «Крим-2001 — Бібліотеки та асоціації в світі, що змінюється: нові технології та нові форми співробітництва». Головний організатор — Державна публічна науково-технічна бібліотека Росії. Серед співорганізаторів — Міністерство культури і мистецтв України, Міністерство культури Російської Федерації, Російська державна бібліотека (Москва). Відділом зарубіжних зв'язків НБУВ за допомогою ВВР Московського району м. Києва та консульського управління у МЗС України було проведено велику роботу з оформлення візової підтримки для 66 іноземних учасників конференції «Крим-2001», яка проходила у м. Судак (Автономна Республіка Крим). У роботі конференції взяли участь тільки чотири співробітники (А. О. Чекмарьов, Л. Й. Костенко, Т. П. Павлуша, О. В. Баркова).

Деякі фахівці НБУВ є членами професійних міжнародних організацій: заступник генераль-

ного директора з наукової роботи А. О. Чекарцьов — віце-президент Міжнародної асоціації користувачів та розробників електронних бібліотек і нових інформаційних технологій; В. Д. Шульгіна — Міжнародної асоціації музичних бібліотек, архівів і документальних центрів; Л. А. Дубровіна — товариства «Український історик».

Проведено ряд культурно-просвітницьких заходів за участю посольств зарубіжних держав в Україні. Так, спільно з Французьким культурним центром в Україні проведено презентацію книжково-ілюстративної виставки «Андре Мальро (1901—1976)», організовано вернісаж житомирських художників «Стежками Бальзака»; спільно з Посольством Китайської Народної Республіки репрезентовано фотовиставку, присвячену національному святу КНР — Дню проголошення Республіки, «Китай сьогодні»; з посольствами КНР, В'єтнаму та Кореї — міжнародну книжкову і фотовиставку «Конфуціанство і традиції народів конфуціанського регіону»; з Посольством Республіки Індія в Україні було презентовано фотовиставку «Індія — країна мудрості і надії», присвячену 54-й річниці незалежності Республіки Індія, проведено прес-конференцію та відкриття веб-сайту Посольства; з Посольством Швейцарської Конфедерації в Україні організовано книжково-ілюстративну виставку «Сучасна література франкомовної Швейцарії»; з Посольством Казахстану в Україні відбулася презентація книжкової та фотовиставки «Незалежному Казахстану — 10», відкриття веб-сайту Посольства Казахстану в Україні і демонстрація фільму «Казахстан: історія і сучасність».

Кадри

У 2001 р., як і в попередні роки, дирекція Бібліотеки приділяла значну увагу питанням добору, підготовки та розстановки кадрів, вбачаючи в цьому один із найважливіших чинників підвищення рівня наукових досліджень та бібліотечно-інформаційного обслуговування. У Бібліотеці працювало 877 співробітників, у тому числі 180 наукових, з яких 11 мають науковий ступінь доктора наук, 66 — кандидата наук.

Бібліотека продовжувала підготовку кадрів вищої кваліфікації через аспірантуру та організацію роботи спеціалізованої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій при Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (голова ради — акад. НАН України О. С. Онищенко). Проведено захист однієї докторської та п'яти кандидатських дисертацій. Співробітники Бібліотеки захистили три кандидатські дисертації*.

* Мяскова Т. Є. (наукова спеціальність 07.00.08 —

Основною формою підготовки наукових кадрів є аспірантура. На 1 січня 2002 р. у ній навчалося 17 осіб (8 — з відривом та 9 — без відриву від виробництва). До аспірантури НБУВ зараховано п'ять осіб, у т. ч. 2 — з відривом від виробництва, 3 — без відриву. Закінчили аспірантуру 4 особи (2 — з відривом та 2 — без відриву від виробництва). Один аспірант за розподілом був зарахований у штат Бібліотеки. Аспіранти регулярно звітували про свою роботу на засіданнях відділів. 6 листопада на засіданні Вченої ради відбулася чергова атестація аспірантів за підсумками 2000/2001 навчального року. Всі аспіранти атестовані. Як пошукачі над кандидатськими дисертаціями працюють 48 співробітників.

Два співробітники отримували іменні стипендії НАН України для молодих учених — аспірантка очної форми навчання К. В. Бардієр та м. н. с. відділу археографії Інституту архівознавства С. В. Старовойт.

За підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів Вченою радою Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України директору Інституту біографічних досліджень В. С. Чишку присвоєно вчене звання професора.

У звітному році Вчена рада та дирекція велику увагу приділяли підвищенню наукового рівня дослідних робіт, покращенню якості наукових праць, зміцненню планової, виробничої та трудової дисципліни. Протягом 2001 р. відбулося 12 засідань Вченої ради, на яких було розглянуто 62 питання: затверджено плани науково-дослідних робіт, заслухано звіти про їх виконання, затверджено підсумкові звіти про виконання чотирьох відомчих проектів НДР, розглянуто й схвалено пропозиції підрозділів про відкриття нових проектів, обговорено звіт про виконання основних показників бібліотечно-бібліографічної роботи, затверджено теми восьми кандидатських дисертацій. Обговорено та затверджено до друку 25 видань. Заслуховувалися звіти про закордонні наукові відрядження. У центрі уваги дирекції та членів Вченої

книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство) «Історія комплектування та сучасний склад колекційних фондів бібліотеки Київського університету Св. Володимира (1834—1927 рр.)»; Римарович І. О. (наукова спеціальність 07.00.08 — книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство) «Родові книгозбірні Правобережної України XVIII ст. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: історія та бібліографічна реконструкція»; Сорока М. Б. (наукова спеціальність 07.00.08 — книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство) «Становлення та розвиток системи реферування української наукової літератури (1991—2000 рр.)».

ради протягом року перебували питання стану збереження, обліку та обробки фондів.

* * *

Крім дослідження вищезазначених питань, що виконуються відповідно до затверджених Президією НАН України наукових напрямів і проектів, Бібліотека здійснювала бібліотечно-інформаційне забезпечення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, загальнодержавних наукових програм і проектів; наукову експертизу проектів управлінських рішень, наукових програм, стандартів з бібліотечно-бібліографічної та суміжних сфер діяльності, підготовлених іншими державними установами; узагальнення результатів наукових досліджень у бібліотечній галузі та підготовку рекомендацій щодо їх реалізації на загальнодержавному рівні. Бібліотека поповнювала новітньою інформацією бібліотечний фонд, продовжувала формування бібліографічного банку даних про світову наукову інформацію на традиційних та новітніх носіях інформації, освоєння в онлайн-режимі найважливіших каналів зарубіжних інформаційних потоків. Здійснювалося онлайн-інформаційне обслуговування читачів і абонентів Бібліотеки

електронними ресурсами Інтернет-вузла, на якому представлено 20 тис. файлів загальним об'ємом 2 GB. Цими ресурсами щодня користується 450—550 абонентів з унікальними IP-адресами (наукові установи, навчальні заклади, індивідуальні абоненти та ін.). Вони отримують щодоби 8—10 тис. файлів загальним об'ємом понад 50 MB.

Певні наукові результати в галузі бібліотечної інформатизації є, але розвиток інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури Бібліотеки, перетворення її на центр інформаційних електронних ресурсів потребують модернізації установи на принципово новій сучасній технічній та технологічній базі. Підтримка інформатизації НБУВ є передумовою для забезпечення її інтегрованості в інфраструктуру міжнародної інформаційної взаємодії, розвитку міжнародного інформаційного обміну, забезпечення якісно нового рівня формування фондів та інформаційного обслуговування, забезпечення вільного й необмеженого доступу користувачів до інформації. Розвиток Бібліотеки у цьому напрямі є гарантією забезпечення конституційних прав громадян на отримання інформації, показником підвищення загальнонаціонального інформаційного потенціалу.

Онищенко А. С., Попроцкая В. Г. Основные итоги научной деятельности Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского (2001 г.)

По итогам 2001 года освещается научная и научно-организационная деятельность Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского как многопрофильного научно-исследовательского центра, характеризуется развитие приоритетных направлений научных исследований и основные результаты научно-исследовательских работ по проектам, выполняемых Библиотекой, научно-организационные мероприятия, издательская деятельность, научное сотрудничество, состояние подготовки научных кадров и др.

Onyshchenko O., Poprots'ka V. Basic results of scientific activities of V. Vernadsky National Library of Ukraine (2001)

So as V. Vernadsky National Library of Ukraine is a multibranches scientific and research centre its scientific, research and organizational activities are recovering. Development of priorities for scientific investigation and basic results of scientific and research work according to projects fulfilled by the Library publishing activities, scientific cooperation, staff training problems are observed.

Onyschčenko O., Poproz'ka W. Endergebnisse wissenschaftlicher Tätigkeit der Wernadsky-Nationalbibliothek der Ukraine (2001)

Es wurde nach den Endergebnissen Jahres 2001 wissenschaftliche und wissenschaftlich-organisatorische Tätigkeit der Wernadsky-Nationalbibliothek der Ukraine als vielprofilierendes Forschungszentrum dargestellt und sowohl die Hauptrichtungen der Prioritätsforschungen als auch die Hauptresultaten in der Bibliothek erfüllten Projekten, wissenschaftlich-organisatorische Maßnahmen, Verlagstätigkeit, wissenschaftliche Zusammenarbeit, Kaderausbildung charakterisiert.

Onychtchenko O., Poprotska V. Les résultats fondamentaux des activités scientifiques de la Bibliothèque Nationale Vernadsky d'Ukraine (2001)

Les auteurs de l'article parlent des activités scientifiques et d'organisation de la Bibliothèque Nationale Vernadsky d'Ukraine comme centre de recherche scientifique touchant différents domaines de la science effectuées en 2001. Ils analysent les principales orientations et les tendances prioritaires de recherches ainsi que les projets fondamentaux, les mesures scientifiques et d'organisation, l'activité éditoriale et la coopération scientifique, l'état actuel de la formation des chercheurs etc.